

Twee verschillende Grutto's op slaapplaatsen; een lastig duo

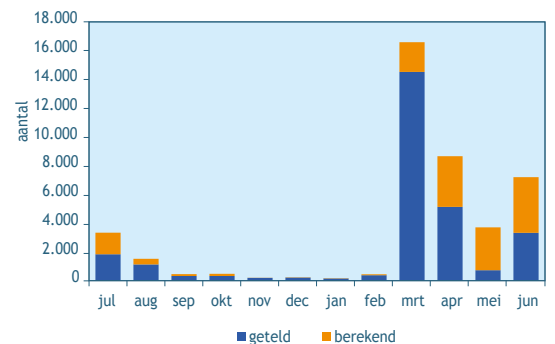
Een deel van de Grutto's die we in het voorjaar zien, behoort tot de IJlandse ondersoort *islandica*. De broedaantallen van deze IJlandse Grutto's nemen al decennia toe, terwijl 'onze' Grutto's (*limosa*) jaar op jaar afnemen. Volgens schattingen zijn er tegenwoordig al meer IJlanders dan Grutto's die op het vasteland van Europa broeden. Bij een watervogel- of slaapplaatstelling hoef je de ondersoorten niet apart te noteren en dat zou ook veel gevraagd zijn. Toch is het interessant om wat wetenswaardigheden over hun aanwezigheid in het voorjaar samen te vatten.

Wintervoorkomen

Bijna alle IJlandse Grutto's broeden in het laagland van IJland in vegetatie van dwergberkjes. Ze overwinteren vrijwel allemaal in West- en Zuid-Europa. De getijdegebieden en natte graslanden langs de Ierse, Engelse en Franse kusten zijn belangrijke winterbolwerken. Zuidelijker zoeken ze zoutpannen in Portugal en Spanje op. Hoewel IJlandse Grutto's meer aan brak en zout water lijken te zijn gebonden dan onze eigen Grutto's, maken ze in Spanje ook gebruik van rijstvelden met zoet water. Ook in Nederland overwinteren jaarlijks Grutto's, waarbij we ervan uitgaan dat het om IJlandse vogels gaat. In de winters van 2011/12 – 2015/16 werden in de maanden november-januari gemiddeld 150-250 exemplaren geteld in watervogelgebieden. Er zijn kleine concentraties in de Zeeuwse delta, waar ze vooral op de schorren langs de Westerschelde en Oosterschelde verblijven. Verder worden er weleens groepjes bij Wieringen, op Texel en in de oostelijke Waddenzee gezien.

Voorjaarsverblijf

In het voorjaar trekt een deel van de in Zuid-Europa overwinterende IJlanders via Nederland naar de broedgebieden. Gruttokenners Gerrit Gerritsen en Wim Tijsen schatten in 2002 dat tijdens het hoogtepunt van de voorjaarstrek 19-28% van de IJlandse Grutto's in Nederland verbleef. Op basis van landelijke tellingen en aflezingen van kleurringen lieten ze zien dat de aantallen IJlanders in de eerste helft van april piekten. Vooral plas-drassituaties langs de IJssel, in Noord-Holland en Noord-Friesland bleken favoriete pleisterplaatsen van IJlandse Grutto's te zijn (Limosa 67: 103-108). Na 2002 is er geen landelijke gruttotelling meer geweest waarbij er gelet is op de verschillen tussen *islandica* en *limosa*, al zijn er wel tellers die pogingen wagen. Daarbij blijkt het telkens erg lastig te zijn om iets te zeggen over het aandeel IJlandse Grutto's van het totale aantal vogels. Op sommige slaapplaatsen, zoals die van de Makkumer Noordwaard (Fr) en de Werkendamse Noordwaard (NB), loopt het

Figuur 1. Maandgemiddelden van overdag getelde Grutto's (geen onderscheid naar ondersoort) in watervogelgebieden in de periode 2011/12 - 2015/16, inclusief bijstellingen.

IJlandse Grutto (man). Vanaf april zijn veel mannetjes IJslander te herkennen aan de grote hoeveelheid zomerveren, die een contrast vormen met het grijze vleugelpaneel. De roestrode kop en borst en de relatief korte snavel zijn op deze foto ook goed te zien.

Foto: Hans Gebuis.

aantal IJlandse Grutto's soms tot honderden exemplaren op. Het hoogste aantal dat is ingevoerd vanaf de start van het Meetnet Slaapplaatsen in 2007, betreft een schatting van 2500 vogels in het Landje van Geijsel bij Ouderkerk aan de Amstel (NH) op 8 maart 2014.

Afname op slaapplaatsen

Kijken we naar de aantallen Grutto's (zonder onderscheid van ondersoorten) die worden geteld bij de landelijke watervogeltellingen, dan zien we dat de voorjaarspiek in maart valt (figuur 1). De vogels die in mei en juni worden gezien, betreffen waarschijnlijk grotendeels regionale broedvogels waarvan het broedsel mislukte. De landelijke slaapplaatsstellingen (zie elders in dit nummer) die sinds 2007 in maart en april worden gedaan, laten een lichte daling zien in seizoensgemiddelden.

Herkenning

IJlandse Grutto's zijn erg lastig te onderscheiden van onze broedvogels. Ze zijn iets kleiner, hebben een wat kortere nek, een ca. 12% kortere snavel en kortere tibia. De

Groepje Grutto's met van links naar rechts: op de achtergrond een man islandica (roestrood), een waarschijnlijk mannetje limosa (oranje in plaats van roestrood) en waarschijnlijk vier vrouwtjes (lange snavels) die nog maar weinig zomerveren hebben. Deze vrouwtjes zijn in feite niet op ondersoort te determineren. Dit geldt ook voor de vogel rechts.

Foto: Hans Gebuis.

geslachten verschillen ook: mannetjes zijn beduidend kleiner dan vrouwtjes, net als bij *limosa*.

Hoewel IJslanders dus kleiner zijn, is dit grootteverschil in het veld erg lastig in te schatten. Mannetjes vallen vanwege hun kleinste maten het snelste op in een groep. In het voorjaar ruien beide ondersoorten Grutto's hun verenkleed naar zomerkleed, waarbij vrouwtjes minder zomerveren krijgen dan mannetjes. Tijdens deze rui tussen februari en juni vervangen IJlandse Grutto's bijna alle lichaamsveren. Ze broeden ongeveer een maand later dan *limosa* en hebben dus meer tijd om te ruien. Vanaf begin april zijn veel IJslanders al verder geruid dan *limosa*.

Al ruiend naar zomerkleed vallen, vooral bij de mannetjes, de volgende kenmerken ten opzichte van *limosa* op:

- Kleur van de kop, nek en borst is roestrood en donkerder.
- De zwarte bandering op de buik en flanken loopt verder door naar het achterlichaam.
- De grondkleur van de nieuwe schouderveren is vaker dieporanje in plaats van oranje/grijs.
- De nieuwe schouderveren vormen vaak een duidelijk contrast met een grijs vleugelpaneel.
- Er worden meer tertials geruid die roestrood met zwart zijn.

Verder lezen

Bij het schrijven van dit artikel is een aantal bronnen geraadpleegd die via sovon.nl/ grutto zijn op te zoeken. Verder discussiëren over dit onderwerp kan in het topic op forum.sovon.nl

● **Albert de Jong**